

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Dato: 27.11.2012

Vår ref.: 2012/6071
Deres ref.:

Saksbehandler: Knut Sverre Bjørndalen Røang

Høringssvar - Forslag til endringer i lov 8. april nr. 7 om barn og foreldre (barnelova) mv. for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep

Vi viser til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets (BLDs) høringsnotat av 12.10.2012 med forslag til endringer i lov om barn og foreldre m.v.

A. Generelle synspunkter

Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) finner det positivt at departementet fortsetter arbeidet med å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep og støtter høringsnotatets overordnede mål om å beskytte barn og mot vold og overgrep i nære relasjoner. Som departementet påpeker er det godt dokumentert at ulike former for vold utgjør en alvorlig risiko for barn og unges helse og utvikling. Det er derfor svært viktig at det iverksettes adekvate tiltak for å beskytte barn mot slike belastende omsorgssituasjoner. I diskusjonene i media knyttet til departementets forslag uttaler enkelte debattanter at forslaget kan være et middel for en ny kamp for foreldre. Det hevdes at forslaget må avvises for at samværsforelderens rett til samvær med sitt barn ikke blir krenket. HiOA er enig i at forslaget kan innebære en fare for at barnets rett til kontakt med begge foreldre kan bli svekket. Forslaget kan også føre til at barn vil kunne vokse opp med en ubegrunnet oppfatning om at den ene forelderen utgjør en trussel eller fare. Dette kan være en form for psykisk vold mot barnet. Det er derfor ytterst viktig at forslaget analyseres og diskuteres i lys av disse dilemmaene.

HiOA vil videre rette oppmerksomheten mot *hvilke* typer saker disse forslagene gjelder og ber departementet klargjøre dette ytterligere. I høringsnotatet presiseres det at barnet skal beskyttes mot vold og overgrep, men hva som legges i disse begrepene belyses i liten grad. Departementet viser til seksuelle overgrep og «vold». Vi legger til grunn at departementet i

Dokumentet er elektronisk godkjent og trenger ingen signatur

Høgskolen i Oslo og Akershus

Postadresse: Pb. 4 St. Olavs plass, 0130 OSLO

Besøksadresse: Pilestredet 46, Telefon: 67 23 50 00, postmottak@hioa.no, www.hioa.no

voldsbegrepet både inkluderer saker med fysisk, psykisk og materiell vold. Videre at andre former for belastende omsorgssituasjoner som rus, psykiatri, og psykisk vold i form av vedvarende høyt konfliktnivå mellom foreldre også inkluderes. Det ville imidlertid styrket forslagene om de ulike formene for vold og overgrep i større grad ble tydeliggjort og diskutert, slik at det tydeliggjøres at barn som har foreldre i ulike hjem skal beskyttes mot alle former for skadelige omsorgssituasjoner.

Slik vi ser det inneholder høringsnotatet en rekke gode forslag til endringer i barneloven, og vi vil kommentere noen av disse enkeltvis. Som utdannings- og forskningsinstitusjon vil vi imidlertid generelt bemerke at lovendringer har liten hensikt hvis de ikke følges opp med tilstrekkelige økonomiske, administrative og faglige ressurser. I høringsnotatet påpekes det at endringsforslagene vil føre til noe økte kostnader i form av merarbeid for barnevernet og økte kostnader knyttet til utgifter til sakkyndige. Det er etter vår oppfatning avgjørende for barns beskyttelse at tilstrekkelige midler settes av til dette arbeidet, og at det iverksettes tiltak for å styrke kompetansen om disse komplekse barnefordelingssakene ytterligere hos alle involverte profesjonelle, særlig hos ansatte i barnevernet og sakkyndige.

Samtidig er det avgjørende at perspektivet dreies hen til barnets rettigheter. FNs barnekomité framhever i den generelle kommentaren nr. 19 para. 3 bokstav c – e at barnets rett til å være fri fra alle former for vold krever at barnet skal være anerkjent, respektert og beskyttet som rettighetshaver. I tillegg skal rettsstatsprinsipper uten innskrenkninger gjelde så vel for barn som for voksne. Barn har dessuten en rett til å bli hørt systematisk og uten unntak og få sine synspunkter vektet i alle typer av beslutningsprosesser. Barns rett til deltakelse vil bli nærmere drøftet nedenfor med henvisning til høringsnotatets kapittel 5. Vårt syn på hvordan rettsstatsprinsipper for barn bør bli ivaretatt, vil bli gjort rede for i høringsuttalelsens siste kapittel om saksbehandling

Vi skal i det følgende gå nærmere inn på de forslagene departementet kommer med i høringsnotatet.

B. Kommentarer til høringsnotatets konkrete forslag

Kapittel 2 Bostedsforeldrens rett til å beskytte barnet mot vold og overgrep

Bostedsforelderens rett til å nekte samvær i saker med volds- og overgrepssproblematikk

Vi støtter prinsippet om at bostedsforelderens kan og skal nekte løpende samvær dersom samvær ikke er til barnets beste og er begrunnet i bostedsforelderens reelle frykt. Likeså støtter vi prinsippet om at bostedsforelderens har rett til å nekte å inngå avtale om samvær der dette ikke er til barnets beste. Vi støtter at disse forholdene skal legges til grunn i umulighetsvurderinger i saker om tvangsbot. Et sentralt spørsmål blir hvordan disse prinsippene skal implementeres i lovgivning og i praksis.

Å beskytte barnet mot skadelige forhold er allerede nedfelt som et grunnleggende prinsipp i foreldreansvarets plikt til å sikre at «*Barnet må ikke bli utsett for vald eller på annen måte bli utsatt for skade eller fare.*» (barneloven § 30). Dette er en plikt for bostedsforeldre så vel som for samværsforeldre. I høringsnotatet diskuteres retten til å stanse samvær fra bostedsforelderens side. På bakgrunn av usikkerheten om hvilke følger stans av samvær kan få for hvor barnet skal bo fast i en eventuell senere rettssak der retten ikke legger til grunn at overgrep har funnet sted, er det forståelig at høringsnotatet omhandler bostedsforelderens rett og plikt til å beskytte barnet mot skadelig samvær. Slik vi ser det mangler imidlertid høringsnotatet en drøftelse og vurdering av samværsforelderens rett og plikt til å beskytte barnet for vold og overgrep hos bostedsforelderens, for eksempel ved å holde barnet tilbake etter samvær. Etter § 30 i barneloven har begge foreldre en rett og plikt til å nekte å oppfylle sin forpliktelse etter bosteds- eller samværsavtalen grunnlag av reell frykt. Denne plikten og retten kan være forankret i så vel samværsforelderens som bostedsforelderens reelle frykt for at det er fare for at barnet kan være utsatt for vold eller på annen måte blir behandlet slik at den fysiske eller psykiske helsen er utsatt for skade eller fare hos den andre. En tydeliggjøring av begge foreldres plikt og rett tar også høyde for saker der foreldre fordeler samvær på en måte som gjør at det er vanskelig å snakke om bostedsforelder og samværsforelder, fordi tiden barnet bor hos den ene eller den andre forelderens er tilnærmet lik fordelt.

Vi foreslår følgende ny annet punktum i bl. § 43 første ledd:

Forelderen som barnet er hos skal nekte å oppfylle samværsavtalen, enten den er avtalt eller idømt, dersom det er naudsynt for å hindre at barnet vert utsett for vold eller på anna vis vert handsama slik at den fysiske eller psykiske helse vert utsett for skade eller fare.

Bevisvurdering

Vi støtter departementets diskusjon og synspunkter om at beviskrav som gjelder i saker der det er påstander om vold og overgrep. Kravet om bevis om vold og overgrep må ligge på et nivå som sikrer at «det overhodet ikke kan tas noen risiko i et slikt forhold».

Spørsmålet som reiser seg er imidlertid om denne vurderingen av at det er «naudsynt» å stanse samvær eller tilbakelevering av barnet etter samvær skal overlates til den enkelte forelder eller om det bør etableres ordninger hvor det gjøres en uavhengig vurdering av nødvendighetsvurderingen. Dette peker på behovet om en nøytral tredjepart som går inn i saken for å foreta en foreløpig og deretter en grundigere utredning om det er nødvendig å holde tilbake barnet fra en av foreldrene. Dette vil vi drøfte nedenfor i kapittel 7 om saksbehandlingsregler.

Plikt for retten til å treffe foreløpig avgjørelse i saker der det er risiko for vold og overgrep

Departementet foreslår at domstolen skal ha en plikt til å treffe foreløpig avgjørelse i saker der det er risiko for vold eller overgrep. HiOA støtter departementets forslag.

Kapittel 3 Barneverntjenestens rolle ved mistanke om vold og andre overgrep under samvær

Barnevernets rolle i komplekse barnefordelingssaker er i endring som følge av forslagene i denne høringen og forslagene til endring i barneloven «Samvær under tilsyn av offentlig oppnevnt tilsynsperson m.m.» hvor det foreslås at barneverntjenesten får ansvar for å oppnevne og følge opp familier ved «beskyttet tilsyn». Vi er positive til at barnevernets rolle i denne type saker styrkes og tydeliggjøres.

Bør barnevernet være partshjelper i saker etter barneloven?

Med tanke på at kapittel 2 omhandler bostedsforelderens rett og plikt til å stanse samvær begrunnet i forelderens reelle frykt for vold og overgrep, er det forståelig at kapittel 3

problematiserer bostedsforelderens eventuell manglende ressurser til å fremme en sak om endring av samvær etter barneloven. Som det påpekes i høringsnotatet, oppleves slike saker ofte som en stor belastning for de impliserte. Vi mener imidlertid at forslaget om partshjelper er for lite utredet for at dette bør innføres som en ny ordning.

Departementet foreslår at barneverntjenesten som partshjelper formelt skal opptre til støtte for én av foreldre. En barnefordelings sak er ofte kjennetegnet av et høyt konfliktnivå. De involverte foreldrene står i en kamp mot hverandre, noen ganger i en maktkamp. Som departementet påpeker, er barnevernets ansvar alltid knyttet til barnets situasjon. Vi stiller spørsmål om barnevernet som partshjelper for én av foreldre har evnen og kompetanse til å holde seg utenfor konflikten som foregår mellom foreldrene og ivareta barnets beste i spørsmålet om hvem barnet skal bo fast hos. Å holde seg utenfor en diskusjon som innebærer makt og avmakt mellom to voksne parter og å holde fokus på barnets beste, vil kunne være krevende for barneverntjenesten.

Vi mener at barneverntjenesten bør få en annen rolle enn partshjelper i barnelovsaker med påstander om vold og overgrep. Slik vi ser det bør barnevernet har en sentral rolle i saker etter barneloven med påstand om vold og overgrep og/eller et høyt konfliktnivå. Dette for å ivareta barns rettssikkerhet. Hvordan barnevernet kan bli en del av disse saker, tas opp i høringsuttalelsens siste kapittel i forbindelse med vurdering av saksbehandling av disse typer saker.

Subsidiært er vi av den oppfatning at hvis det innføres en særlig hjemmel for at barneverntjenesten gis mulighet til å tre inn som partshjelper etter barneloven, må denne hjemmelen også omfatte barneverntjenestens mulighet til å anbefale samværsforelderens å reise sak for å få overført barnets bosted til seg og barnevernets mulighet til å tre inn som partshjelper for samværsforelderens.

Kapittel 4 Tap av samværsrett og/eller foreldreansvar som sivil krav i straffesak

Forslagene berører ingen forhold som er direkte relevant for utdanningene og forskningen ved institutt for sosialfag. Imidlertid vil vi påpeke at et barn bør måtte forholde seg til så få domstolsbehandlinger som mulig. Vi mener at vekten av dette hensynet veier så tungt at det

tilsier at krav om tap av samværsrett og foreldreansvar bør kunne fremmes som sivilt rettskrav i straffesak. I tillegg er det i det norske rettsvesenet ikke uvanlig å behandle et sivilt rettskrav i en straffesak.

Kapittel 5 Barns deltakelse

Institutt for sosialfag støtter departementets mål om å styrke barns muligheter til å bli hørt i saker som angår dem og at barnets meninger må tillegges vekt i tråd med alder og modenhet. Det er imidlertid viktig å presisere at deltakelse og medbestemmelse er en rett, men ikke en plikt for barnet.

I høringsnotatet foreslås det at barns rett til deltakelse styrkes på følgende måter: Det foreslås å presisere at også barn under syv år som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal få mulighet til å uttale seg før det tas avgjørelser om personlige forhold for barnet. Det foreslås videre å presisere at barn skal få si sin mening om alle relevante spørsmål saken reiser. Videre er det foreslått endringer knyttet til barnets rett til å motta relevant informasjon for å kunne uttale seg, samt at barnet skal ha rett til å få informasjon om utfallet av saken. HiOA støtter disse forslagene. I forhold til forslaget om at barnet skal få en tilbakemelding om utfallet av saken, vil vi påpeke at det bør legges til rette for at barnet mottar tilbakemelding fra samme person som hørte barnet i forkant av avgjørelsen. I saker med bekymringer knyttet til vold eller overgrep, vil barnet ofte måtte forholde seg til mange ulike fagpersoner. Det er derfor viktig at det legges til rette for at barnet ikke må forholde seg til flere personer enn strengt nødvendig.

Vi vil også presisere at barns muligheter til å uttale seg i stor grad henger sammen med hvordan det legges til rette for at barnet skal kunne *danne* meninger. I vårt hørings svar til BLDs høringsnotat av 5.9.2012 pekte vi på utfordringer knyttet til høring av barn i barnevernssaker som også gjør seg gjeldende i komplekse barnefordelingssaker: Barns synspunkter er ikke ferdige produkter, men dannes i interaksjon med andre mennesker. For barn i komplekse barnefordelingssaker kan det være vanskelig å artikulere klare synspunkter eller ønsker eller finne ord for sine tanker og erfaringer. Det er derfor viktig at de profesjonelle som er involvert i disse sakene også legger til rette for samtaler der barnet får hjelp til å *danne* synspunkter og formulere erfaringer.

Vi vil også påpeke at det ikke må brukes en for snever forståelse av hva det vil si å uttrykke en mening. Barn uttrykker seg på ulike måter på ulike alderstrinn. Vi vil her vise til FNs barnekomités generelle kommentarer nr. 12 hvor det påpekes at «Forskning viser at barn kan danne seg egne synspunkter fra de er ganske små, selv om de ikke nødvendigvis er i stand til å uttrykke dem i ord. En fullstendig gjennomføring av artikkel 12 forutsetter derfor anerkjennelse av og respekt for ikke-verbale former for kommunikasjon, herunder lek, kroppsspråk, ansiktsuttrykk og tegning og maling, som små barn gjerne viser sin forståelse og sine valg eller preferanser gjennom. (pkt. 21)»

Å ivareta de ulike aspektene knyttet til høring av barn i sakene som omhandles i høringsnotatet, fordrer at det legges til rette for at de sakkyndige har tilstrekkelig med tid og den nødvendige barnefaglige kompetanse. I vårt høringsnotat til endringer på barnevernloven påpekte vi at «Langvarig trening og veiledet praksis er nødvendig for å utvikle utforskende, støttende og sensitive samtalepraksiser. Skriftlige veiledere er nødvendig, men ikke tilstrekkelig for å sikre gode samtalepraksiser». Disse betraktningene kan også gjøres gjeldende for fagpersonene som skal høre barn i saker etter barneloven.

Vi mener det er viktig at det arbeides med økt kompetanse om vold og overgrep hos profesjonelle som er involvert i disse sakene. Informasjonsheftet til dommere, advokater og sakkyndige om barnefordelingssaker der det er påstander om vold er et viktig bidrag til dette. Vi ser imidlertid med bekymring på at det ikke er iverksatt tiltak for å kvalitetssikre sakkyndighetsrollen i barnefordelingssaker. Selv om BLD har en liste over godkjente sakkyndige, er det ut fra vårt kjennskap ikke et formelt krav at sakkyndige hentes fra denne listen. Fra 2010 har det vært et krav om at alle rapporter som avgis av sakkyndige i barnevernssaker skal kvalitetssikres av en barnesakkyndig kommisjon. Vi finner det underlig at en tilsvarende ordning ikke er etablert for sakkyndighetsarbeid i barnelovssaker. Dette er særlig bekymringsfullt sett i lys av at klager på sakkyndighetsarbeid i samværsaker dominerer blant klagene til Fagetisk råd i Psykologforeningen¹.

¹ Kilde: Tidsskrift for psykologforeningen/ Dagbladet 6. november 2012:
<http://www.dagbladet.no/2012/11/06/nyheter/psykolog/helse/innenriks/forskning/24214421/>

Slik vi ser det er det et behov å sikre at sakkyndigrapporter brukt i barnefordelingssaker med påstander om vold og overgrep, vurderes av en egen sakkyndigkommisjon opprettet etter modellen vi finner i barnevernloven § 2-5.

Vi oppfordrer derfor departementet til å vurdere tiltak for ytterligere å kvalitetssikre det arbeidet som gjøres av sakkyndige i barnefordelingssaker.

Kapittel 6 Opplysnings. Og meldeplikt for dommere

Departementet foreslår en lovendring hvor det klargjøres at også dommere, uavhengig av taushetsplikten, har en rett og plikt til å melde fra til barneverntjenesten. Vi støtter dette forslaget, men har ingen merknader til hvorvidt endringen bør inntas i barneloven eller domstoloven.

Kapittel 7 Saksbehandlingen i barnelovssaker for domstolene – saker med volds- og overgrepssproblematikk

I høringsnotatet reises det spørsmål om det bør foretas endringer i saksbehandlingsreglene for domstolene for å sikre at saker med volds- og overgrepssproblematikk blir godt nok belyste og at fremgangsmåten i disse sakene er til barnets beste. I denne sammenhengen peker departementet blant annet på utfordringer knyttet til å få påstander om vold og overgrep tilstrekkelig belyst. Det pekes også på utfordringer knyttet til at saksbehandlingen i barnefordelingssaker kan bli for løsningsorientert og at det kan være en fare for at viktige opplysninger om vold, rus eller personlige forhold ikke kommer frem. Vi støtter derfor forslaget om at det bør tydeliggjøres at dommeren bør vurdere om saken er egnet for mekling og at en tradisjonell behandling med hovedforhandling og dom oftest vil være best egnet i saker med vold- og overgrepssproblematikk.

Bruk av sakkyndig bistand etter barnevernloven § 61 første ledd nr. 3

Departementet foreslår at kostnadene til sakkyndig bistand etter barneloven § 61 nr. 3 også dekkes av staten. Det foreslås videre at dette ikke avgrenses til saker med volds- og overgrepssproblematikk, men at disse kostnadene dekkes når «det trengs». På denne måten kan også saker med annen tyngre problematikk inkluderes i ordningen. HiOA støtter dette. Vi viser

for øvrig til våre kommentarer om kompetanseutvikling og kvalitetssikring av sakkyndighetsarbeid i kapittel 5.

Barnets representant etter barneloven § 61 første ledd nr. 5

Departementet foreslår at det tydeliggjøres i lovteksten at muligheten til å oppnevne advokat for barnet i «særlige høve» blant annet gjelder i saker med volds- og overgrepssproblematikk. Innledningsvis påpekes at barns rettssikkerhet og stilling som rettighetshaver må bli styrket i disse typer saker. For å sikre at grunnleggende forutsetninger for barns rettsbeskyttelse er ivare tatt, mener vi at barn *skal* ha krav på en advokat i alle saker som går til hovedforhandling i domstol, det vil si i saker med påstand om vold og overgrep eller et høyt konfliktnivå og der foreldrene ikke har klart å inngå et forlik etter meklingsmodellen. Forslaget om at det er en mulighet til å oppnevne advokat for barn i «særlig høve» sikrer etter vår oppfatning ikke barns stilling som rettighetshavere på en tilfredsstillende måte.

HiOAs forslag til saksbehandling i saker med påstand om vold og/eller et høyt konfliktnivå mellom foreldre om omsorgs- og samværsrett

I det følgende ønsker vi å komme med forslag om hvordan barns rettssikkerhet bør bli styrket i saker som omhandler påstand om vold og overgrep og/eller et høyt konfliktnivå mellom foreldre om omsorgs- og samværsretten for barnet.

Nødvendighetsvurdering av en nøytral tredjepart i akuttsituasjoner

Reell frykt, det vil si at en av foreldrene *opplever* situasjonen som skadelig for barnet. trenger ikke nødvendigvis å være en begrunnet frykt, altså at frykten bygger på en realistisk vurdering av barnets situasjon. For å ivareta barnets, men også foreldrenes rettssikkerhet, mener vi at det er påtrengende at en nøytral tredjepart går inn og vurderer om det er *nødvendig* for beskyttelsen av barnet å holde det tilbake fra en av foreldrene.

Tid er en viktig faktor i disse sakene. Av hensyn til barnet er det nødvendig med en rask avklaring av om foreldrenes frykt kan anses som begrunnet. Hensynet til både barnets og foreldrenes rettssikkerhet tilsier at spørsmålet bør behandles av en nøytral tredjepart. Høringsnotatet er etter vår oppfatning svært mangelfullt utredet mht. ulike modeller som kan tas i bruk for i ivareta rettsikkerhetsaspektene.

Vi har derfor to ulike forslag som vi ber departementet om å vurdere; akuttsituasjoner kan enten behandles gjennom barnevernlovens system eller etter barnelovens regler om foreløpig avgjørelse.

Akuttvedtak etter barnevernlovens bestemmelser

Vi ber departementet vurdere om barnevernet kan være den nøytrale tredjepart som har kompetanse til å vurdere barnets totalsituasjon i saker med påstand om vold eller overgrep og/eller et høyt konfliktnivå mellom foreldrene. Barnevernloven § 3-1 3. ledd krever at barneverntjenesten tar ansvar for å søke avdekket omsorgssvikt, adferds-, og sosiale og emosjonelle problemer. Dersom barnevernet ikke undersøker om den reelle frykten for vold og overgrep også er begrunnet, vil det være en stor fare for at barn kan miste samvær med en av sine foreldre. Dette kan i så fall skje uten at det forelå grunnlag for frykten, til tross for at frykten oppleves som reell for en av foreldrene.

For at barnevernet kan komme inn i disse typer saker, er det avhengig av om å få vite om en situasjon der en av foreldrene nekter å oppfylle samværsavtalen. Det krever at den forelderen som er nektet tid med barnet eventuelt melder fra til barneverntjenesten i den kommunen barnet oppholder seg i. Tilsvarende kan det være tilfeller der forelderen som holder barnet tilbake hos seg, tar kontakt med barneverntjenesten.

Etter vår oppfatning bør det imidlertid lovfestes en *plikt* for den forelderen som holder barnet tilbake om å kontakte barneverntjenesten om dette valget. Hensynet til barnets rettssikkerhet veier etter vårt syn tyngre enn hensyn mot å pålegge forelderen en lovfestet plikt til å kontakte barnevernet.

Denne type valg eller avgjørelse tas ofte i en situasjon som oppleves akutt, for eksempel en fredagsettermiddag eller en søndagskveld. Forelderen bestemmer seg, eventuelt på bakgrunn av uttalelser fra barnet, for ikke å levere barnet til den andre forelderen. Barnevernloven inneholder bestemmelser som regulerer akuttsituasjoner. Vi oppfordrer departementet til å se hen til de løsninger som er etablert for akutte situasjoner i barnevernloven og tilpasse disse denne type situasjoner.

Vi ser for oss følgende mulig rettslig løsning:

Etter den pålagte meldingen fra forelderen som holder barnet tilbake, vil barneverntjenestens vurdering måtte gå ut på om forelderen handlet ut fra en *reell* frykt. Dersom dette anses oppfylt, bør det være grunnlag for hjemmel til å fatte et akuttvedtak. Et slikt akuttvedtak vil ha en lavere terskel enn kravet om «fare for vesentlig skadelidende», jf. bvl. § 4-6 annet ledd. Akuttvedtaket er begrunnet i en av forelderens «reelle frykt», en frykt som barneverntjeneste ikke anser som åpenbart grunnløs.

Akuttvedtaket bør inneholde et midlertidig vedtak om opphør av samværsavtalen.

Fylkesnemnda må godkjenne akuttvedtaket snarest og om mulig innen 48 timer, jf. bvl. § 7-22.

Barneverntjenesten i kommunen som forelderen bor i som ikke har barnet hos seg etter det midlertidige vedtaket har nå plikt til å undersøke om den reelle frykten er en *begrunnet* frykt. Barneverntjenesten i den kommunen som barnet oppholder seg i og barneverntjenesten i forelderens kommune som ikke har barnet hos seg, må samarbeide med mål for øye å finne ut totalsituasjonen for barnet. Det bør settes en maksimal tidsfrist på for eksempel tre måneder for en slik undersøkelse å være avsluttet.

Undersøkelsen kan resultere i ulike utfall:

i) Barneverntjenesten kan komme frem til at den reelle frykten er ubegrunnet. I så fall kan den stoppede samværsavtalen opprettes igjen. Barneverntjenesten kan samtidig se at det er behov for foreldreveiledning/hjelpetiltak for en eller begge foreldre og barnet.

ii) Det er også tenkelig at barneverntjenesten ser at enten den forelderen som holder barnet tilbake eller den forelderen som ikke har barnet hos seg, bør gå til sak for å få endret den opprinnelige samværsavtalen. Dette kan skyldes da enten at den reelle frykten anses som begrunnet eller at det har kommet frem opplysninger som tilsier at samværsavtalen bør endres ikke på grunnlag av ubegrunnet frykt, men på grunnlag av nye opplysninger.

iii) En siste mulighet er at barneverntjenesten i sin undersøkelse kommer frem til at totalsituasjonen til barnet er så alvorlig at ingen av foreldrene er egnet til å ha omsorg for barnet.

Foreløpig avgjørelse etter barnevernloven § 60

Et alternativt til behandling av disse typer saker etter barnevernlovens akuttbestemmelser vil være et krav om foreløpig avgjørelse. En situasjon der vold og overgrep er påståtte hendelser er det legitimt å kreve at det må en domstolsbehandling til for å ta stilling til om den reelle frykten også er en begrunnet frykt som barnet må beskyttes mot. Etter vår oppfatning bør det i så fall lovfestes en plikt for den forelder som holder et barn tilbake om å reise sak for domstol for å få en foreløpig avgjørelse om samværsavtalen.

Av hensyn til barnets rettssikkerhet er det av betydning at en slik foreløpig avgjørelse fattes innen rimelig tid, for eksempel 48 timer etter barnevernlovens modell for akuttvedtak. Forutsatt at det lovfestes en opplysnings- og meldeplikt for dommere til barnevernet slik det er foreslått i høringsnotatet kapittel 6, vil meldeplikten ivareta kravet om at barneverntjenesten må gå inn i barnefordelingssaker og undersøke barnets totale omsorgssituasjon.

Ordinær domstolsbehandling

Vi finner at departementet sammen med Justis- og beredskapsdepartementet bør utrede nærmere om hvordan domstolsbehandlingen kan styrkes i komplekse barnefordelingssaker. Vi oppfordrer at det utredes en mulighet til å oppnevne sakkyndige meddommere i barnefordelingssaker. Dette vil bidra til en bedre domstolsbehandling av saker der konfliktnivået mellom de voksne parter er ofte høyt. Et fagkompetent dommerpanel som kjenner til de ulike sidene og konsekvensene av barnefordelingssaker generelt, og spesielt der vold og overgrep er påstått fra en av partene og der det foreligger et høyt konfliktnivå, sikrer barns og foreldres rettssikkerhet. I tillegg foreslås at det utredes nærmere opprettelse av enkelte domstoler med særlig kompetanse i barnefordelingssaker i Norges regioner nord, vest, sør, Midt-Norge og øst.

For å finne ytterligere adekvate løsninger på hvordan domstolsbehandlingen av komplekse barnefordelingssaker kan styrkes, kan det være nyttig å se hen til erfaringer fra andre land

også utenom Skandinavia. For eksempel vil vi vise til forskning fra Australia, hvor forsøk med «inter-organisational approach» i saker med overgrep og familievold har hatt gode resultater (se f.eks. Brown, 2002; Brown, 2006). I disse studiene ble det gjort forsøk med domstolsbehandlingen hvor barnets rett til trygghet og beskyttelse var hovedfokuset, og tverrfaglige team, egen advokat til barnet var noen av tiltakene. I følge den australske forskeren Thea Brown, viste erfaringene at slike tiltak i domstolen gjorde at påstander om overgrep i større grad ble dokumentert, at det ble funnet raskere løsninger (i form av forlik eller beslutninger fra dommer) og at løsningene ble mer holdbare.

Vi foreslår at det etableres en ny ordning i slike saker med en tverrfaglig ekspertgruppe, der sakkyndig med kunnskap om vold- og overgrepssproblematikk, barneverntjenesten og barnets advokat danner en slik ekspertgruppe. Om nødvendig og relevant for den enkelte sak, kan aktører fra andre profesjoner inkluderes.

Formålet med å innføre en ekspertgruppe som en del av denne type rettssaker, er å sikre at barnets situasjon, barnets deltakelse og barnets stemme blir en sentral og integrert del i den vanskelige bevisvurderingen domstolen står overfor. Tre voksne som skal sørge for at barnet blir en sentral aktør i barnefordelingssaken etablerer etter vår oppfatning en viktig og nødvendig motvekt mot diskusjonen som foregår mellom de voksne partene i saken. Barnevernet som en del av ekspertgruppen kan være et alternativ til forslag om partshjelpsstatus. Slik vi ser det kan vårt forslag sikre at barnevernet først og fremst blir representant for barnet.

Vi takker for muligheten til å uttale oss om disse forholdene og stiller oss til disposisjon for ytterligere drøftelse av problemstillingene om ønskelig.

Med vennlig hilsen

Dag Jenssen
dekan

Marja Lundell
fakultetsdirektør

Referanser:

Generell kommentar nr. 12

Generell kommentar nr. 13

Brown, T. (2002).

Brown, T. (2006).